

Effekten av effektivitet

För några år sedan läste jag en tidningsinsändare skriven av en hög chef på Scania som också var pappa till en flicka med en funktionsnedsättning.

I korsdraget mellan dessa roller hade han fått syn på fixeringen vid effektivitet. Hans dotter hade inte en chans att få ett jobb med de krav på effektivitet som ställs i dag, sa han när jag mötte honom för en intervju. Han skulle inte ens själv kunna rekrytera någon annan person än den han fick ut mest av, berättade han.

Scaniachefens anställda hade fasta jobb, men villkoren var ändå inte direkt människovänliga: tajta arbetslag med högt tempo där varje avbrott kostade.

UNGEFÄR SAMTIDIGT träffade jag Maria, en ung kvinna med en adhd-diagnos. Hon hade inte så svåra symtom, mest var hon rörig och hade låg självkänsla, men hon var ändå nöjd med sin diagnos. Den var användbar som en ursäkt när hon inte orkade jobba, berättade hon.

Marias jobb fanns inom det som kallas prekariatet, den del av arbetsmarknaden där man förväntas finnas till hands med kort varsel för snabba inbopp. Effektivt kanske – men otryggt. Med

Katarina Bjärvall, journalist och författare, bland annat till "Störningen. Adhd, pillren och det stressade samhället" (Ordfront 2019).

»Om ingen annan sätter gränser måste man hitta sätt att göra det själv.«

hänvisning till sin adhd-problematik kunde Maria ibland tacka nej när en arbetsgivare ringde eller messade.

Om ingen annan sätter gränser måste man hitta sätt att göra det själv, sa hon. Och så frågade hon sig om inte adhd är ett sätt att sjukdomsförklara människor som kanske egentligen reagerar sunt på ett sjukt samhälle.

ALLT FLER AV SVERIGES vuxna invånare får en adhd-diagnos. Ingen vet hur många av dem som använder den på liknande sätt som Maria. Eller hur många som vill ha diagnosen framför allt för att få en medicin som skärper förmågan att stå ut med hårda arbetsvillkor.

I USA är det ännu fler vuxna än i Sverige som har diagnosen, men det finns experter som menar att det ändå är för få. Fler måste diagnostiseras och medicineras om USA:s ekonomi ska kunna konkurrera globalt, skriver forskarna Stephen Hinshaw och Richard Scheffler i boken "The ADHD Explosion".

Deras värld kan tyckas vara en tävling i effektivitet. Om vi tävlar där får vi en arbetsmiljö som tvingar en del människor att antingen medicinera sig eller använda sin diagnos för att slippa bli utnyttjade. Om vi väljer en annan tävling – kanske om att bli det minst konkurrenstilliga landet – kan vi få arbetsplatser där människor kommer till sin rätt på sina egna villkor. Effekten kan bli en annan och långsiktigare effektivitet. Som till och med är lönsam, när människor blir psykiskt hållbarare och helare. ●